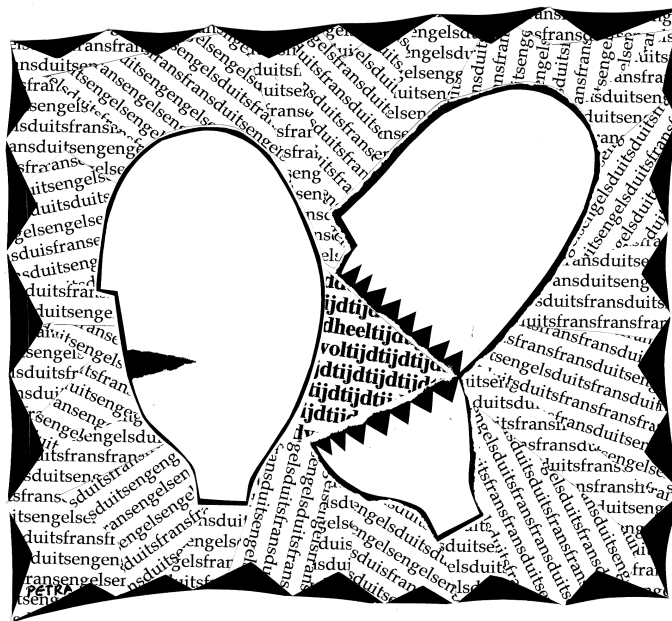

ZOUT OP HET EI

Chris van der Linden is met het deelvak aan de slag gegaan en komt met ideeën om het deelvak lezen op een acceptabele manier in te vullen. Hij is als docent Duits verbonden aan het Twents Carmel College in Oldenzaal en werkte mee aan de methode *Neue Welle*.

Illustratie: Petra van Kalker.

Hoe maak ik het deelvak lezen op het vwo aantrekkelijker?

Chris van der Linden

Het probleem was: hoe krijg je twee haaks op elkaar staande feiten toch in een klein rond doosje? Oftewel, hoe kun je aan alle leerlingen in de Tweede Fase alle drie moderne vreemde talen aanbieden terwijl de beschikbare tijd daarvoor lang niet toereikend is? Het antwoord was een soort ei van Columbus. Splits de moderne vreemde talen op in deelvakken en laat alle leerlingen van elke taal minstens een deelvak volgen. Engels bleef daarbij voor alle leerlingen een heel vak. Om alles toch in de beschikbare tijd te krijgen, kregen de havo-leerlingen de keus uit of Frans of Duits Spreken/Luisteren. Voor de vwo-leerlingen was er geen keus. Zij moesten voor Frans en Duits allemaal het deelvak Lezen gaan volgen.

Inmiddels hebben we ervaren dat het bij dat lezen niet van een leien dakje gaat. Voornaamste bezwaren zijn de eentonigheid (alleen maar lezen), de motivatie (de leerlingen hebben het vak niet gekozen) en het geringe aantal lessen. Ik ben op zoek gegaan naar mogelijkheden om meer variatie in het deelvak Lezen aan te brengen, wat zowel de eentonigheid doorbreekt als de motivatie vergroot. In mijn lessen heb ik het een en ander uitgeprobeerd.

Leerlingen zoeken zelf teksten

Voor elke volgende les wordt een leerling aangewezen (er zijn altijd vrijwilligers) die een tekst moet zoeken die

hij of zij interessant vindt. Niet te lang (maximaal 300 woorden) en niet te gemakkelijk. Dat zijn de enige criteria. Een dag voor de les krijg ik die tekst die ik vervolgens didactiseer en voor de leerlingen kopieer. Voor het didactiseren gebruik ik zes eenvoudige en snelle manieren.

Manier 1

Gaten maken. Maak er niet te veel, anders kost het te veel tijd. Een stuk of vijf is meer dan genoeg. Gaten maken kan eenvoudig met de programma's *Hot Potatoes* of *Zarb*. Je kunt natuurlijk ook met *TippEx* werken. Er kunnen woorden weggelaten worden, woordgroepen of ook hele zinnen. Het kan zelfs met hele alinea's.

Manier 2

Sleutelwoorden. Vaak komt in een tekst herhaaldelijk een woord voor dat als het ware het sleutelbegrip is voor het onderwerp van de tekst. In voorbeeld 1 komt driemaal het woord *Stammtischparole* voor. Al pratende (in het Duits?) moeten de leerlingen tot de conclusie komen dat het om generaliserende uitspraken gaat die in het café worden geventileerd, discriminerende opmerkingen, vooroordelen, borrelpraat.

Manier 3

Internationale woorden. De invloed van het Engels op het moderne Frans en Duits is zonneklaar. Onze leerlingen zijn daarmee vertrouwd. Voor Duitse teksten geldt overigens ook de aanwezigheid van veel woorden van Franse herkomst. Traditioneel is het voorkomen van internationale

woorden die uit het Latijn of uit het Grieks komen. Laat de leerlingen die internationale woorden in een tekst zoeken. In voorbeeld 2 zijn de internationale woorden gecursiveerd.

Manier 4

Kopjes maken. De leerlingen moeten de alinea's van een tekst van kopjes (titels, opschriften) voorzien. De resultaten worden in de klas vergeleken en besproken.

Manier 5

Samenvatten. Afhankelijk van de lengte en de opbouw van de tekst moeten de leerlingen de hele tekst of een paar alinea's, in het Nederlands of in het Duits, samenvatten. Een paar leerlingen lezen hun samenvatting voor. De andere leerlingen krijgen de opdracht hun eigen samenvatting te vergelijken met de gehoorde. Wat hadden zij wel en wat hadden zij niet in vergelijking met de voorgelezen samenvatting?

Manier 6

Vertalen. Een oefenvorm die misschien niet meer zo vaak wordt toegepast, maar die voor leerlingen soms heel verhelderend kan werken. Het is hier natuurlijk niet de bedoeling om de hele tekst te laten vertalen. Een alinea of een paar regels vertalen, is genoeg. Geef geen standaardvertaling. Laat de leerlingen hun vertaling met die van andere leerlingen vergelijken.

Andere bronnen met verwante thema's

Bijna elke leerboektekst biedt aanknopingspunten om de actualiteit erbij te betrekken. Na die verschrikkelijke aardbeving in India gebruikte ik in de klas een krantebericht dat aansloot bij een tekst over aardbevingen. Een artikelje over een bankroof sloot mooi aan bij een tekst in het boek over valsemunten. De klimaatconferentie in China waar werd geconcludeerd dat de aarde door toedoen van de mens warmer wordt, paste heel goed bij een tekst over het weer uit ons boek. Ook hier kan een van de zes hierboven genoemde manieren gebruikt worden om de tekst snel en eenvoudig te didactiseren.

De website <www.kidon.com> geeft een overzicht van massamedia van over de hele wereld. De site biedt links naar de websites van meer dan 2000 kranten en tijdschriften. Ze zijn per continent en per taal - Frans, Duits, Engels, Nederlands, Spaans, Russisch, Chinees of Arabisch - geordend.

Andere vaardigheden inzetten

Het deelvak Lezen: houdt geen verbod in om andere vaardigheden in te zetten. Wat hierboven gezegd is over

Verbale Selbstverteidigung

Argumentationstraining gegen diskriminierende Stammtischparolen

Braunschweig. Die Stadt Braunschweig - Koordination in Ausländerfragen veranstaltet am 22. Februar von 9.45 bis 17 Uhr einen eintägigen Workshop mit dem Titel: 'Die Ausländer nehmen uns die Arbeit weg' - Argumentationstraining gegen Stammtischparolen im Kultur- und Kommunikationszentrum 'Brunsviga'. [...]

Im Argumentationstraining gegen Stammtischparolen werden situatives Handeln und nützliche Kommunikationstechniken erprobt, um Situationen, in denen Diskriminierung und Vorurteile zutage kommen, argumentativ und selbstsicher begegnen zu können. Ziel des Trainings ist es, die individuellen rhetorischen Fähigkeiten der Teilnehmenden zu erhöhen und sie dadurch zu ermutigen, sich aktiv für Toleranz einzusetzen. Weitere Auskünfte unter Telefon: 0531/4707354. Anmeldungen sind bis zum 15. Februar möglich. Eine Teilnahmegebühr wird nicht erhoben.

Pressestelle Stadt Braunschweig 30. Januar 2001

www: <http://www.braunschweig.de>

Voorbeeld 1: Een tekst met het sleutelwoord *Stammtischparolen*.

het inzetten van geschreven bronnen kan natuurlijk ook heel goed betrekking hebben op audio-materiaal. Zo kan een radio- of tv-opname worden gebruikt om het aan de orde zijnde thema te verbreden. Gaat het om actuele onderwerpen, dan is een fragment uit een nieuwsuitzending goed bruikbaar.

Het is denkbaar dat de leerlingen een gedeelte van een tekst in zo eenvoudig mogelijk Duits (een kunst op zich!) samenvatten. Dat kan ook in de vorm van een informele brief aan een denkbeeldige Duitstalige kennis.

Het vergroten van de receptieve woordenschat behoort een vast onderdeel te zijn van het leesvaardig worden. Zo kan de docent belangrijke woorden in een besproken tekst selecteren en die woorden laten leren - het onthouden van woorden lukt beter als er een tekstverband is. Daarnaast kunnen leerlingen ook hun eigen woordenlijsten aanleggen.

Nadrukkelijk wil ik hier nog een vaardigheid noemen die ten onrechte sterk verwaarloosd is: het gebruik van het woordenboek. Nu het gebruik van het woordenboek bij de centrale examens is toegestaan, is het vergroten

van de opzoekvaardigheid een eis. Een van de dingen die de leerlingen daarbij moeten leren, is het zuinige gebruik van dat middel. Het opzoeken van elk onbekend woord leidt alleen tot verlies van tijd. Maar de vraag welke woorden wel en welke niet opgezocht moeten worden, kan pas na veel oefenen door de leerlingen op een goede manier worden beantwoord.

Kennis van land en volk

Bijna elke tekst heeft elementen die aanknopingspunten bieden om kennis van land en volk in te zetten. Ik noem een paar voorbeelden. De begrippen *Bund* en *Land* in een tekst vragen om nadere actie. De docent kan vertellen hoe de Bondsrepubliek in elkaar zit, hoe de ontstaansgeschiedenis was (1945, 1949 en 1989) en hoe het een en ander anno 2001 werkt.

Waar in een tekst sprake is van de rol van Duitsland in de Europese Unie kan dat aangegrepen worden voor een kleine uiteenzetting. Toerisme en verkeer zijn voor de leerlingen wat minder abstract en kunnen vooral in de lagere klassen (4vwo) ingezet worden. Economische onderwerpen kunnen zijn – naast traditionele onderwerpen als de wijn-, mijn- en auto-industrie - Frankfurt als financieel centrum (zetel van de Europese Bank) en het nieuwe Berlijn als centrum van Europa. Vooral moet niet vergeten worden dat Duits niet alleen de taal is die in de Bondsrepubliek Duitsland gesproken wordt, maar ook in Oostenrijk en Zwitserland.

Het is bijzonder praktisch als deze onderwerpen als opdracht in het kader van het handelingsdeel worden gegeven. De leerlingen worden dan niet met een extra studielast opge zadeld en het handelingsdeel krijgt daardoor structuur, wordt thematisch ingebed in het studieprogramma. Nu wordt er vaak willekeurig maar wat gelezen onder het motto dat het alleen gaat om het kilometers maken.

Doeltaal is spreektaal

Je moet even wat weerstand overwinnen. Het deelvak Lezen is verplicht voor alle vwo-leerlingen. Als ze dan ook nog af en toe Duits of Frans moeten spreken, is dat wel heel erg veel gevraagd van sommige leerlingen. Toch is het gebruik van de doeltaal ook bij het deelvak Lezen een manier om een sleur te doorbreken, om meer kleur aan de contacttijd te geven.

Klassikaal lezen van fictie

Het lezen van een kort verhaal, een sprookje, een songtekst, een romanfragment vergroten de leesvaardigheid en doorbreken de eentonigheid van zakelijke teksten.

Frauenpower Schlag zurück!

Karyn Kusamas Debütfilm *Girlfight*

[...] Der Film beginnt mit Michelle Rodriguez als Diana, einem Mädchen, das sichtlich schlechte Laune hat, und er verwickelt sie auch gleich in einen Streit im Waschraum ihrer *Highschool*, der schnell ganz unmädchenhaft in einer Schlägerei endet. Dafür bekommt die Schlägerin nicht nur Ärger mit der *Direktion* und später mit dem Vater, der so ein Verhalten nicht unbedingt schätzt, sondern auch mit ihrer Freundin, zu deren Verteidigung sie eigentlich eingegriffen hatte. Und immer wieder hört sie das selbe Argument: Mädchen benehmen sich nicht so. Mädchen sollen sich um ihre Nägel und ihr *Make-Up* kümmern und als Folgeerscheinung vielleicht um eine Liebschaft. Denn weder *Pädagogen* noch Gleichaltrige haben Lust, sich mit der Unzufriedenheit auseinanderzusetzen, die Diana aus den Reihen ihrer Mitschülerinnen hervorhebt. Das ist vermutlich auch eine Darstellung der amerikanischen *Highschool*, die der Wahrheit mehr entspricht als die derzeit wieder *kursierenden* Wunderkind-Filme, in denen *Talent* und *Charakter* innerhalb der Schulen erkannt und gefördert werden. [...]

Hier allerdings handelt es sich sowieso nicht um Wunderkinder, sondern um die *normalen* benachteiligten Minderheiten. Nur Schwarze und *Latinos* soweit das Auge reicht – und in einer Umgebung, die für ihre *Explosionsgefahr* bekannt ist, wird noch stärker an der *Norm* festgehalten als anderswo. Die Lehrerin rät Diana, sich um ihre Noten zu kümmern, die Freundinnen denken nur an Jungs, der Vater fordert, sie möge Röcke tragen. Jeder versucht, die *konservativste* Form seiner Rollenvorstellungen als Maßstab durchzusetzen – vielleicht, weil das Leben hier von soviel Unwägbarkeiten geprägt ist, dass man Regeln braucht, die sicher und unverrückbar erscheinen. Auf die

Weigerung, sich an solche Muster zu halten, geht jedenfalls niemand ein, was auch Dianas Bruder zu spüren bekommt, der Zeichnen lernen möchte, aber ins *Boxtraining* geschickt wird.

So entdeckt Diana das Boxen, als sie ihren Bruder vom Training abholt und seinem Gegner erst einmal eins einschentkt, damit der Kampf etwas *fairer* wird.

Doris Kuhn, Süddeutsche Zeitung vom 08.02.2001
www.sueddeutsche.de

Voorbeeld 2: Een tekst met internationale woorden.

Invalen

(Vervolg)

Janneke stond voor de klas. Toch het zesde lesuur 2havo. Ze had nog met de roostermaker overlegd maar hij kon niets meer omzetten. Janneke had in de middagpauze haar buurvrouw gebeld en gevraagd of zij de kinderen van school wilde halen.

‘Mag ik nog even naar de wc, mevrouw?’, vroeg Roos terwijl ze het lokaal binnenstormde. Even later volgde Janine. ‘Oh mevrouw, ik zie dat ik mijn Franse boeken uit mijn kluisje heb gepakt in plaats van mijn Engelse. Mag ik ze nog even omruilen?’

Janneke wilde net zeggen dat de pauze er was om naar de wc te gaan, maar Roos was het lokaal al uit; Janine liep haar achterna. Ze vroeg de andere leerlingen te gaan zitten en vast hun spullen te pakken, maar niemand maakte aanstalten. Er kwam een leerling naar haar toe. ‘Mevrouw, kunt u me misschien even zeggen wat we nu moesten doen voor huiswerk. Jaap Jan zei dat we oefening 3 moesten doen maar dat staat niet in het klassenboek. Ik heb hem dan ook niet gemaakt.’

‘Ja, dat heb ik wel gezegd.’

Er ontstond enige discussie.

‘Volgens mij had u dat pas gezegd nadat de bel was gegaan en huiswerk moet echt voor de bel worden opgegeven.’ Andere leerlingen beaamden dat.

‘Zo strikt geldt dat toch niet?’, zei Janneke.

‘Jawel hoor, vraag het maar aan onze mentor. Het staat ook duidelijk in het schoolreglement.’

Roos en Janine kwamen het lokaal binnenwandelen, knabbelend aan een Kit Kat. Ze voegden zich bij de groep rondom Jannekes bureau.

‘Wat is er aan de hand?, vroeg Janine. ‘Wat staan jullie hier opgewonden?’

De discussie verplaatste zich nu en Janneke had even de tijd om zich te hernemen en de klas tot de orde te roepen.

‘Nu gaan jullie allemaal zitten – genoeg gediscussieerd’, sprak ze met stemverheffing.

Langzaam dropen ze allemaal af en zochten hun plaatsen op. Maar het geklets hield niet op. Ze had al een paar keer geprobeerd om de aandacht te krijgen. Vooraan zaten een paar leerlingen die hun boeken op tafel hadden gelegd maar de rest deed net alsof er niets aan de hand was. Het was te rumoerig om er boven uit te komen. Janneke deed een derde poging. Ook die mislukte.

‘Jongens, kom op, dit is niet leuk meer, hou nou op met dat geklets’, probeerde een dappere leerling. Dat had effect. Eindelijk kon de les beginnen.

Tot er een vinger de lucht in ging: ‘Ik wil niet vervelend doen hoor, maar volgens mij heeft niemand die oefening 3 gemaakt.’ En zo begon de discussie weer van voren af aan.

(Wordt vervolgd)

Christien van Gool

Bovendien bieden ze aanknopingspunten voor verdere verwerking die anders van aard zijn dan in zakelijke teksten.

Het handelingsdeel in contacttijd

Leerlingen die een bepaalde opdracht af hebben, kunnen bij mij tijdens contacttijd aan de opdrachten voor het handelingsdeel (extensief lezen) werken. Het brengt afwisseling en de docent is aanwezig om te helpen. Dat is ook wel eens nodig want leerlingen vinden het heel moeilijk om geschikte teksten te kiezen. Laat je hun de vrijheid, dan zullen ze vaak een tekst selecteren op grond van de lengte. ‘Ik moest nog een tekst hebben van 1500 woorden.’ Het is goed om leerlingen te wijzen op het kiezen van een leesdoel. Waarin ben je geïnteresseerd? Wat voor hobby’s heb je? Zoek een tekst over een onderwerp dat past bij een vak uit je profiel. Als je voor geschiedenis of voor biologie een werkstuk moet maken, zoek dan naar bronnen in het Frans of Duits. Dat is efficiënt werken; je kunt de studielast bij beide vakken mee laten tellen.

Het werk dat een leerling in het kader van het handelingsdeel doet, wordt door de docent beoordeeld als ‘naar behoren’ of ‘niet naar behoren’. Het is voor een leerling uiterst frustrerend als hij of zij er veel werk van gemaakt heeft (en dat komt nogal eens voor!) en de docent er vervolgens alleen maar o.k. onder zet. Het kost weinig extra moeite om verslagen in het kader van het handelingsdeel te voorzien van opmerkingen als: ‘Goed gedaan’, ‘Originele tekstkeuze’, ‘Samenvatting aan de magere kant’, ‘Tekst niet goed begrepen’. Daardoor wordt ook voorkomen dat de leerlingen de lat steeds lager gaan leggen omdat het toch niets uitmaakt of je er veel of weinig werk van maakt.

Besluit

Om het deelvak meer gewicht te geven, hield Gé Stoks een pleidooi voor een andere benaming. In plaats van *deelvak* koos hij voor *specialisatie* (*Levende Talen Tijdschrift* 2000, 2). Zijn argumentatie is sympathiek maar niet overtuigend. Kun je wat iederéén doet een specialisatie noemen? Dan is de leerstof van de basisschool dat ook. Ik ben er van overtuigd dat het deelvak meer gewicht krijgt door het inhoudelijk goed op te bouwen, waarvoor ik in dit artikel mogelijkheden heb aangedragen. Daardoor krijgt de docent ook weer de rol die hem toekomt: die van deskundige op zijn vakgebied. In de Tweede Fase is hij te vaak alleen procesbewaker geworden. ■